

Algúnhas reflexións en materia económica sobre as mancomunidades municipais en Galicia

Some reflections on economic matters in association of municipalities in Galicia

Alberto Vaquero García^{1,a}

¹ Facultade de Ciencias Empresariais e Turismo. GEN-Universidade de Vigo, España

✉ aquero@uvigo.es

Recibido: 23/08/2022; Aceptado: 11/11/2022

Resumo

Galicia, do mesmo xeito que boa parte do resto de comunidades autónomas, optou pola creación de mancomunidades como entidades supramunicipais para a prestación de certos servizos e para a dotación de infraestruturas. O incremento do seu número e dos concellos participantes non sempre vén acompañado por un adecuado grao de cumprimento das súas obrigacións en materia de información económica. Ademais, aquelas que si presentan as súas contas demostran a existencia dunha excesiva dependencia financeira doutras Administracións públicas distintas dos concellos. Neste traballo preténdese, por unha banda, analizar e avaliar estes asuntos desde unha perspectiva económica e, por outra, expor algunhas reflexións que poidan contribuír a mellorar o funcionamento das mancomunidades municipais en Galicia.

Palabras chave: Mancomunidades municipais; Rendición de contas; Transparencia; Dependencia financeira.

Abstract

Galicia, like many other autonomous regions has opted for the creation of associations as supramunicipal entities for the provision of certain services and infrastructure. The increase in the number of participating municipalities is not always accompanied by an adequate degree of compliance with their obligation to release their economic reports. In addition, those that do comply, demonstrate the existence of excessive financial dependence on public administrations other than municipalities. This paper aims, firstly, to analyze and evaluate these issues from an economic perspective and, secondly, to propose some reflections that could contribute to improving the way that association of municipalities in Galicia are run.

Keywords: Association of municipalities; Accountability; Transparency; Financial dependence.

JEL: H7; H77.



1. INTRODUCCIÓN

As mancomunidades de municipios foron unha opción moi utilizada en Galicia para a prestación de bens e servizos locais, en parte pola existencia de moitos municipios de pequeno tamaño poboacional, con importantes problemas para prestar servizos e realizar obras de forma individual. Este resultado é extrapolable a nivel nacional.

As mancomunidades municipais en Galicia engloban un número importante de habitantes e municipios. Con todo, unha parte significativa destas entidades locais non cumpren coas súas obrigas de rendición de contas, o que, ademais de imposibilitar o exercicio de transparencia necesario en calquera administración pública, impide coñecer o funcionamento básico destas entidades. Unido ao anterior, parece detectarse unha excesiva dependencia nas súas contas das achegas doutras Administracións públicas distintas dos concellos, o que aínda esixe unha maior transparencia. Finalmente, é preciso sinalar que resultan escasos os estudos académicos que avalían todas estas cuestións en Galicia, máis aló de proporcionar unha visión de conxunto.

Esta contribución ten como obxectivo realizar algunhas reflexións, desde a óptica económica, sobre as mancomunidades de municipios. Para iso preséntase o seguinte esquema. Tras esta introdución, o segundo apartado describe o desenvolvemento das mancomunidades municipais desde unha óptica xeral. O terceiro realiza unha aproximación á realidade das mancomunidades en Galicia. O cuarto apartado estuda as diferentes fontes de información utilizadas. O quinto realiza unha análise do grao de cumprimento do deber de información e da estrutura de gastos e ingresos das mancomunidades en Galicia, indicando algunhas das deficiencias que deben ser corrixidas. Finalmente, recóllense unha serie de conclusións.

2. O DESENVOLVEMENTO DA MANCOMUNIDADE MUNICIPAL

Unha mancomunidad de municipios é unha asociación voluntaria de concellos para o desenvolvemento e xestión, fundamentalmente, de obras e servizos. Ademais, e a diferenza doutras alternativas de agrupación local, para a creación dunha mancomunidad non resulta necesario que os municipios pertencan a unha mesma provincia, nin que exista unha continuidade física. A modo de exemplo, fronte ás comarcas, a constitución de mancomunidades de municipios non require desenvolvementos normativos previos nin Administracións públicas de nivel superior que acompañen neste proceso (Riera *et al.*, 2005). Con todo, convén sinalar que cada tipo de entidade supramunicipal responde a unha diferente natureza xurídica, o que se traduce no desempeño dun diferente papel na organización institucional das entidades locais. Ou dito doutra forma, a utilidade e viabilidade de cada entidade supramunicipal resulta diferente.

Aínda que este artigo non ten como obxectivo analizar a normativa das mancomunidades de municipios, é necesario establecer algúns elementos xurídicos que poden xustificar o seu desenvolvemento, baseados no dereito dos municipios á asociación.

O artigo 44.1 da [Lei 7/1985, de 2 de abril, Reguladora das Bases de Réxime Local \(LBRL\)](#) recoñécelles aos municipios o dereito a asociarse con outros en mancomunidades para poder executar en común obras e servizos da súa competencia local. Este dereito tamén é recoñecido polo artigo 19 da Carta Europea de Autonomía Local (CEAL), ratificada por España o 20 de xaneiro de 1988. A LBRL tamén sinala que estes entes locais terán personalidade e capacidade xurídica para o cumprimento dos seus obxectivos, baseándose nos seus propios estatutos, onde figurarán, entre outras, as súas competencias, os órganos de goberno, recursos e prazo

de duración. Precisamente en relación ás súas competencias, terase en conta o [Real Decreto 2568/1986, de 28 de novembro, do Regulamento de Organización, Funcionamento e Réxime Xurídico das Entidades Locais \(ROFRXEL\)](#).

Para o caso de Galicia, convén sinalar a regulación recollida na [Lei 5/1997, de 22 de xullo, de Administración Local de Galicia \(LALGA\)](#). As mancomunidades de municipios son unhas das entidades locais que a LALGA trata de fomentar. No seu preámbulo indícase a necesidade de apostar polo asociacionismo municipal –valorando, entre outras vías, as mancomunidades– como alternativa para xestionar con menor custo e maior efectividade as competencias locais, sobre todo nos pequenos municipios.¹

O desenvolvemento das mancomunidades en España responde a un certo modelo de organización da planta municipal do sur de Europa, que aposta polo mantemento de municipios con pouca poboación, articulando a prestación de servizos e infraestruturas por medio de fórmulas asociativas de carácter voluntario. Como alternativa a este modelo “latino”, na maior parte dos países do norte de Europa apostouse pola fusión dos municipios con pouca poboación, case sempre de forma obrigatoria e organizada por unha Administración pública de ámbito superior ([de Diego e Vaquero, 2016](#); [Durán, 2020](#)).

Como se sinalou, as mancomunidades de municipios foron a entidade supramunicipal con maior implantación en España, en boa medida polas características que se establecen na LBRL e tamén por unha maior capacidade de adaptación ás necesidades dos municipios² ([Martínez, 2003](#); [Zamora, 2013](#); [Arauz, 2020](#)). No entanto, a creación e o desenvolvemento dunha mancomunidad non resulta tan sinxela, e tampouco está exenta de limitacións. Aínda que se trate dunha manifestación da liberdade de asociación dos municipios, na práctica poden aparecer numerosos problemas na xestión das súas competencias: dificultades para separarse da mancomunidad, asunción de funcións que non estaban na listaxe de competencias municipais... Incluso hai que ter en conta os importantes cambios que introduce a [Lei 27/2013, de 27 de decembro, de racionalización e sustentabilidade da Administración Local \(LRSAL\) da LBRL](#).³ Ademais, para o caso de Galicia, a LALGA regula moi detalladamente o procedemento que seguir en caso de constitución e disolución das mancomunidades de municipios, o que esixe un importante esforzo por parte dos municipios interesados. Un argumento similar poderíase sinalar para a organización deste tipo de entidades locais.

As mancomunidades configúranse como unha opción para a prestación de servizos e dotación de infraestruturas en municipios con pouca poboación, como solución aos problemas dunha planta local tan fragmentada ([Riera et al., 2005](#); [Bayona, 2012](#); [Almeida, 2013](#); [de Diego e Vaquero, 2016](#); [Vaquero, 2022a](#)).

¹ Os artigos 135 e 136 da LALGA establecen o marco xeral das mancomunidades de municipios. O procedemento para a súa constitución e disolución recóllese nos artigos 137 ao 144, a organización nos artigos 145 e 146, as competencias no 147 e a súa facenda no 148.

² No estudo sobre o rexistro de entidades locais do [Ministerio de Política Territorial \(2009\)](#) sinalábase que, con anterioridade á data de creación desta fonte (1986), había 225 mancomunidades, alcanzando as 1.023 en 2009. O seu crecente número, a inclusión de novos municipios integrantes e os fins que desenvolver constituían unha mostra do seu dinamismo. Con todo, outros estudos ([Riera et al., 2005](#)) achegan cifras diferentes sobre a evolución das mancomunidades até 2005; en concreto, indícanse as seguintes: 67 mancomunidades (1995), 95 (1980), 161 (1985), 374 (1990), 558 (1995), 924 (2000) e 937 (2004). Neste segundo caso, a recompilación dos datos realizouse a través de fontes alternativas ás habituais, como o Ministerio de Administracións públicas, a Federación Española de Municipios e Provincias, as distintas federacións de municipios por comunidade autónoma e as deputacións provinciais.

³ En concreto, a disposición transitoria undécima da LRSAL deulle un prazo de seis meses ás mancomunidades de municipios para adaptar os seus estatutos ao previsto no artigo 44 da LBRL, a fin de non incorrer en causa de disolución. Ademais, para evitar a asunción de competencias impropias por parte das mancomunidades de municipios, establécese que só se poderán realizar obras e prestar servizos públicos que sexan necesarios para o cumprimento das competencias ou para a prestación de servizos recollidos nos artigos 25 e 26 da LBRL.

No ámbito nacional, parece comprobarse a existencia de tres etapas ben diferenciadas na creación e posterior desenvolvemento das mancomunidades. Unha primeira, na que a súa xestión se centraba nun número limitado de competencias, especialmente na recollida e no tratamento de residuos sólidos e mais no servizo de prevención e extinción de incendios. Unha segunda, caracterizada pola expansión dos servizos prestados, por exemplo, actuacións relacionadas coa xestión e protección do medio ambiente ou co desenvolvemento económico local (Riera *et al.*, 2005). Finalmente, unha terceira, a partir da aprobación da LRSAL (Chinchilla, 2014), na que se tratou de racionalizar o funcionamento destas institucións para que presten só os servizos que a LBRL lles esixe aos concellos que forman parte das mancomunidades. Trátase, por tanto, de recoñecer a súa relevancia como prestadoras de servizos e obras, pero sempre dentro das competencias propias dos concellos.

A voluntariedade das mancomunidades implicaría que os seus ingresos deberían proceder, sobre todo, das achegas realizadas polos concellos que as conforman.⁴ Con todo, estes entes locais tamén se financian con recursos procedentes doutras Administracións públicas, por medio de convenios de colaboración e/ou da execución de certos programas, especialmente das comunidades autónomas (CC.AA.) e, en menor medida, das deputacións provinciais. Non obstante, deberíase evitar unha excesiva dependencia financeira destes recursos posto que, se unha das razóns da creación das mancomunidades é o aproveitamento das economías de escala, tales economías deberíanse xerar co nacemento deste tipo de entidades, polo que non deberían acudir, de forma excesiva, a axudas públicas para garantir a súa supervivencia (Vaquero, 2022a).

Algunhas das actuacións que realizan as mancomunidades son: a posta en funcionamento dun parque de maquinaria mancomunado –polo xeral, en colaboración coas deputacións provinciais⁵–; proxectos para a promoción e o desenvolvemento económico; o transporte colectivo de viaxeiros; o tratamento integral dos residuos sólidos urbanos e o servizo de abastecemento de augas, extinción e prevención de incendios e a prestación de servizos técnicos aos concellos mancomunados (por exemplo, urbanismo e recadación tributaria).

Desde a Federación Española de Municipios e Provincias (FEMP) véñse realizando unha importante defensa das mancomunidades, como instrumento para facilitar a cooperación municipal. En concreto, a Comisión de Traballo do XII Pleno da FEMP (FEMP 2019) apostou polo seu fortalecemento institucional para a prestación de servizos en termos de calidade, eficiencia e eficacia, sobre todo naqueles concellos con menor capacidade técnica e económica, que adoitan ser os de menor poboación. Tamén se sinala o seu importante papel no medio rural, como instrumento para a loita contra o despoboamento do territorio⁶, e a conveniencia de que participen na distribución dos Fondos Europeos e noutras iniciativas comunitarias. Ademais, desde a FEMP apóstase por incluír ferramentas e procedementos que promovan a transparencia e o bo goberno das mancomunidades, de forma similar aos concellos.

⁴ O artigo 148.1 da LALGA establece que as mancomunidades de municipios contarán cunha facenda propia formada por taxas, prezos públicos, contribucións especiais, achegas municipais, ingresos procedentes do seu patrimonio e demais de dereito privado, subvencións e mais o produto das súas operacións de crédito de multas e sancións no ámbito da súa competencia. Para garantir que os concellos mancomunados atendan ás obrigacións contraídas coa mancomunidade á que pertencen, o artigo 148.2 da LALGA habilita ao presidente da mancomunidade, unha vez transcorrido o prazo para o ingreso das achegas, a acudir á Xunta de Galicia para a retención de fondos do municipio debedor e para o seu ingreso nas contas da mancomunidade acreedora.

⁵ Nalgunhas CC.AA., por exemplo Aragón, as deputacións provinciais promoveron a creación de mancomunidades (Durán, 2020).

⁶ En Durán (2019) sinálase o importante papel que poden desempeñar as entidades locais para combater o despoboamento rural.

Con todo, e a pesar da necesidade de contar con información actualizada sobre as mancomunidades, o último documento elaborado pola FEMP no que se realiza unha radiografía completa destas institucións é de 2012 (FEMP, 2012). Por tanto, sería recomendable contar cun novo informe actualizado das mancomunidades de municipios que permita coñecer o seu traballo.⁷ Por outra banda, e a teor dos resultados que se exporán a continuación, a necesidade de mellorar os indicadores de transparencia aos que facía referencia a FEMP tampouco se logrou, polo menos nas mancomunidades galegas. Como veremos, queda un longo camiño por percorrer.

3. A REALIDADE DAS MANCOMUNIDADES MUNICIPAIS EN GALICIA

Polo que respecta á súa evolución cuantitativa a escala nacional, a partir da información publicada polo Rexistro de Entidades Locais do Ministerio de Asuntos Económicos e Transformación Dixital (MAETD)⁸, o número de mancomunidades intermunicipais en España pasou das 165 (1978) a algo máis de 1.000 (2022). En Galicia existen 38 mancomunidades municipais, onde participan preto de 200 concellos. Este dato debe pórse en relación co reducido tamaño da planta municipal en Galicia e coa prestación obrigatoria de certos servizos (Táboa 1). Como exemplo do indicado, pode sinalarse que, dos 313 concellos galegos, preto de dous terzos teñen menos de 5.000 habitantes e só sete superan os 50.000 habitantes.⁹

Táboa 1. Número de concellos segundo tamaño da planta municipal por provincia consonte ao artigo 26 da Lei de Bases do Réxime Local

Número de habitantes	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
Ata 5.000	42	55	81	23	201
De 5.001 a 20.000	40	11	10	28	89
De 20.001 a 50.000	8	0	0	8	16
Máis de 50.000	3	1	1	2	7
Total	93	67	92	61	313

⁷ Neste estudo realizábase unha análise pormenorizada da situación das mancomunidades municipais a nivel nacional.

⁸ Rexistro de Entidades Locais do Ministerio de Asuntos Económicos e Transformación Dixital, <https://ssweb.seap.minhap.e/REL/frontend/inicio/mancomunidades>.

⁹ A categorización que emprega o artigo 26.1 da LBRL para determinar que servizos deben ser prestados polos concellos en función da súa poboación é a que se recolle na Táboa 1. En concreto, en todos hai que prestar: iluminación pública, cemiterio, recollida de residuos, limpeza viaria, abastecemento domiciliario de auga potable, rede de sumidoiros, acceso aos núcleos de poboación e pavimentación das vías públicas. Nos municipios con poboación superior a 5.000 habitantes, ademais é necesario prestar parque público, biblioteca pública e tratamento de residuos. Naqueles con poboación superior a 20.000 habitantes, terán tamén que ofrecer protección civil, avaliación e información de situacións de necesidade social xunto coa atención inmediata a persoas en situación ou risco de exclusión social, prevención e extinción de incendios, e instalacións deportivas de uso público. Finalmente, nos municipios con poboación superior a 50.000 habitantes, ademais deberán contar con transporte colectivo urbano de viaxeiros e cun servizo de medio ambiente urbano.

Táboa 2. Porcentaxe de concellos segundo tamaño da planta municipal por provincia consonte ao artigo 26 da Lei de Bases do Réxime Local

Número de habitantes	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
Ata 5.000	45%	82%	88%	38%	64%
De 5.001 a 20.000	43%	16%	11%	46%	29%
De 20.001 a 50.000	9%	0%	0%	13%	5%
Máis de 50.000	3%	2%	1%	3%	2%
Total	100%	100%	100%	100%	100%

Fonte: Instituto galego de Estatística [IGE (2022)].

O reducido tamaño dos concellos é un dos factores explicativos para comprender por que en Galicia se manifesta un significativo interese pola creación de mancomunidades, ao seren concibidas como alternativa para superar os problemas na prestación de servizos públicos e para a realización de obras de ámbito local.

Con todo, outras CC.AA., como Cataluña, optaron por potenciar a figura comarcal como entidade supramunicipal, en detrimento das mancomunidades. Así, nesta CA hai 76 mancomunidades e 947 municipios (unha mancomunidad por cada 12,5 municipios). En Aragón veuse apostando pola creación de futuros proxectos de comarcalización, creando mancomunidades como paso intermedio (Durán, 2020). Actualmente hai nesa comunidade 36 mancomunidades e 731 municipios (unha mancomunidad por cada 20 municipios). As cifras para Galicia (unha mancomunidad por cada 8,2 municipios) poñen en evidencia o maior interese na nosa comunidade autónoma polas mancomunidades (Vaquero, 2022b).

Na nosa comunidade resulta moi notable a diferenza entre as mancomunidades nas que participan municipios grandes e nas que o fan pequenos. Nas provincias onde os municipios son de menor tamaño poboacional (Ourense e Lugo), as mancomunidades están conformadas, sobre todo, por entidades locais de ata 5.000 habitantes. Ademais, a afectación das mancomunidades municipais por poboación resulta moi dispar por provincias. En Lugo só recolle un terzo da poboación, en Ourense, a metade e na Coruña e Pontevedra cerca do 90% (Vaquero, 2022b). A Táboa 3 resume as características básicas das mancomunidades de municipios por provincias.

Táboa 3. Características básicas das mancomunidades municipais en Galicia e a súa relación coas características dos municipios por provincias (2022)

A Coruña
O 75 % dos municipios teñen unha superficie superior á media nacional, pero inferior aos 10.000 habitantes.
O 65 % dos municipios teñen unha densidade de poboación inferior á media nacional.
A poboación residente en municipios que forman parte de, polo menos, unha mancomunidad rolda o 90 % do total.
Lugo
Unicamente 4 municipios teñen unha extensión territorial inferior á media nacional.
O 75 % dos municipios teñen menos de 5.000 habitantes.
Salvo 6 municipios, a densidade de poboación é inferior á media nacional.
A poboación residente en municipios que forman parte de, polo menos, unha mancomunidad non chega ao 33 % do total.

Ourense
O 50 % dos municipios teñen unha extensión por baixo da media nacional. Máis do 80 % dos municipios teñen menos de 5.000 habitantes e unha densidade poboacional inferior á media nacional. A poboación residente en municipios que forman parte de, polo menos, unha mancomunidad supera o 50 % do total.
Pontevedra
O 65 % dos municipios están por encima da media nacional por extensión xeográfica, e teñen unha densidade de poboación superior á media nacional. A poboación residente en municipios que forman parte de, polo menos, unha mancomunidad rolda o 90 % do total.

Fonte: *Ministerio de Política Territorial (2009), IGE (2022), MAETD (2022) e Vaquero (2022a e 2022b).*

As funcións das mancomunidades municipais en Galicia son moi variadas e dispares, ao abarcar, por exemplo, a prestación conxunta de servizos como a promoción cultural ou turística ou o fomento de actividades económicas (MAETD, 2022). Dentro desa variedade, as actividades máis frecuentemente realizadas polas mancomunidades galegas son a recollida e tratamento dos residuos sólidos urbanos, o fomento do turismo, a prevención e extinción de incendios e as actividades culturais.

Por provincias, na Coruña (11 mancomunidades) os fins máis habituais son o abastecemento de auga e saneamento de núcleos de poboación, servizo de matadoiro, prevención e extinción de incendios, e a recollida e tratamento dos residuos sólidos urbanos. En Lugo, que é a provincia con menor número de mancomunidades (3), destacan como fins principais a prevención e extinción de incendios, a recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos, a coordinación da planificación urbanística e os plans de promoción económica, social e de emprego. Na provincia de Ourense (13 mancomunidades) os principais fins son o abastecemento de auga e saneamento a núcleos de poboación, a planificación de actividades para o tempo libre, a prevención e extinción de incendios, a recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos, protección civil e a recadación de tributos. Finalmente, na provincia de Pontevedra (11 mancomunidades) destacan o abastecemento de auga e saneamento a núcleos de poboación, a planificación de actividades de tempo libre, a recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos, e o desenvolvemento de servizos sociais. No Anexo figuran de forma detallada as competencias e a composición municipal das mancomunidades por provincias, posibilitando unha fotografía completa das súas potenciais actuacións.

Adoita sinalarse que o desenvolvemento das mancomunidades se asocia á existencia dun número elevado de municipios con escaso número de habitantes e de reducida superficie. Isto non parece observarse claramente en Galicia, porque aínda que na provincia de Ourense se dá este resultado (13 mancomunidades), non sucede o mesmo na provincia de Lugo (3 mancomunidades), que son precisamente as dúas provincias con maior número de concellos con menos poboación. Pola contra, hai un número e porcentaxe elevado de mancomunidades nas provincias da Coruña e Pontevedra (Táboa 4) onde abundan os municipios de máis de 5.000 habitantes.

Polo tanto, deben existir outras razóns que xustifiquen a maior ou menor proliferación de mancomunidades, ademais das xa mencionadas. Quizais sería recomendable analizar ata que punto as deputacións provinciais teñen interese na creación deste tipo de entidades, tal e como sucede, por exemplo, coa maior parte das provincias de Andalucía (Riera *et al.*, 2005). As achegas económicas que realizan as deputacións ás mancomunidades poderían utilizarse como *proxy* para medir este interese, pero, como se verá, a información económica non sempre está dispoñible, o que impide comprobar se en Galicia se produce esta situación.

Tal e como pode deducirse dos datos recolleitos na [Táboa 4](#), a participación dos concellos en mancomunidades municipais é elevada na provincia de Pontevedra –onde 4 de cada 5 concellos forman parte de polo menos unha–, intermedia nas provincias de Ourense e A Coruña –onde preto de 3 de cada 5 tamén están nalgunha mancomunidade– e máis baixa na provincia de Lugo –onde menos da metade dos concellos participan nalgunha.

Ademais, en Galicia non resulta habitual que os municipios pertencen a máis dunha mancomunidade. Este resultado contrasta co obtido por [Riera et al. \(2005\)](#), onde se sinala que máis dunha terceira parte dos municipios mancomunados a nivel nacional pertencen a máis dunha mancomunidade. Se se considera esta “repetición” como indicador da importancia desta iniciativa de cooperación intermunicipal, poderíase deducir que en Galicia o interese por mancomunarse é bastante limitado. Con todo, este resultado debe ser matizado, posto que en Galicia predominan as mancomunidades que prestan unha ampla carteira de obras e servizos, tal e como pode comprobarse no Anexo. Ou dito doutra forma, non é habitual que os municipios galegos opten por integrarse en máis dunha mancomunidade, pero ao mesmo tempo as mancomunidades galegas, polo xeral, configúranse como entidades locais de prestación de “multiservizos”.

Táboa 4. Distribución de mancomunidades e municipios por provincias (2022)

Provincia	Número de mancomunidades (MAETD)	Porcentaxe de mancomunidades por provincias	Número de municipios con menos de 5.000 habitantes (IGE)	Porcentaxe sobre o total de municipios	Número de municipios que forman parte de, polo menos, unha mancomunidade (MAETD)	Porcentaxe sobre o total de municipios
A Coruña	11	29%	42	45%	53	57%
Lugo	3	8%	55	82%	32	48%
Ourense	13	34%	81	78%	53	58%
Pontevedra	11	29%	23	38%	51	84%
Total	38	100%	201	64%	189	60%

Fonte: [MAETD \(2022\)](#) e [IGE \(2022\)](#).

4. O TRATAMENTO DA INFORMACIÓN SOBRE AS MANCOMUNIDADES DE MUNICIPIOS EN GALICIA.

Como paso previo para analizar os resultados, é necesario sinalar unha serie de cuestións relacionadas coas fontes de información dispoñibles para o estudo das mancomunidades municipais. Neste traballo empregáronse as seguintes:

- Informe de fiscalización da conta xeral do Consello de Contas de Galicia (CCG) do exercicio 2020 ([CCG, 2022](#)), a partir do censo elaborado polo CCG das mancomunidades en Galicia (último publicado).
- Páxina web da Secretaría de Estado de Administracións Públicas do MAETD para 2022 (último publicado).

- Páxina web da Oficina Virtual para a Coordinación coas Facendas Locais do Ministerio de Facenda e Función Pública (MHFP) con datos para o exercicio económico 2020 de orzamentos de gastos e ingresos liquidados (último ano dispoñible).

O número de mancomunidades con información en cada unha das citadas fontes non é o mesmo. O Informe de fiscalización da conta xeral das entidades locais de Galicia¹⁰ do CCG (publicado en xullo de 2022) considera 34 (36 se temos en conta que tamén hai dúas fundacións dependentes das mancomunidades). Ademais, das 34 iniciais hai 3 mancomunidades que indican carecer de actividade (Intermunicipal Voluntaria da Baixa Limia, Ribeira Sacra e Xallas-Tines-Tambre) e mais a do Río Ouro que estaba disolta.¹¹ Se temos en conta esta información, o número de mancomunidades “operativas” a partir do censo do CCG sería de 30.

Considerando a información do MAETD, en 2022 había 38 mancomunidades inscritas (non inclúe a do Río Ouro). Esta fonte recolle 5 mancomunidades máis que as 34 iniciais do CCG: Área de Santiago de Compostela, Área da Coruña, Allariz-Taboadela, Fisterra e Paradanta.

Finalmente, na información recollida polo MHFP só hai datos económicos para 21 das 36 mancomunidades deste rexistro estatal. Xa que logo, habería 15 mancomunidades das que se carece de información económica: Área de Santiago de Compostela, Área da Coruña, Comarca de Fisterra, Comarca de Compostela, Concellos de Carnota e Muros, Xallas-Tines-Tambre, Augas da Rúa de Petín, Comarca da Baixa Limia, Ribeira Sacra, Navea-Bibeí, Servizo de Vertedoiros de Residuos Sólidos Urbanos de Pontevedra e Sanxenxo, Terras de Pontevedra, Municipios de Arousa, Municipios do Val Miñor, Paradanta e Intermunicipal dos Vales do Ulla e Umia).¹² En consecuencia, os resultados e as conclusións obtidas deben ter en conta que se trata de diferentes fontes, o cal supón unha primeira limitación á hora de avaliar o grao de cumprimento das mancomunidades municipais en Galicia no relativo á presentación de información e para a análise da estrutura de ingresos e gastos.

5. ANÁLISE DO CUMPRIMENTO DO DEBER DE INFORMACIÓN E DA ESTRUTURA DE GASTOS E INGRESOS DAS MANCOMUNIDADES MUNICIPAIS EN GALICIA

Para analizarmos o comportamento das mancomunidades municipais en Galicia, abordamos unha dobre perspectiva. A primeira estará centrada no cumprimento co CCG, máximo órgano fiscalizador na nosa Comunidade Autónoma, e a segunda estará focalizada nas súas estruturas de gastos e ingresos. É evidente que se trata dunha análise parcial do desempeño económico destas entidades locais, e que sería necesario un estudo moito máis

¹⁰ Esta fiscalización está incluída no Plan de traballo anual do CCG para o exercicio 2022 e ten a súa orixe na Lei 6/1985, de 24 de xuño, do CCG, que no seu artigo 2.1b) inclúe, dentro do sector público da comunidade autónoma ás entidades locais e os entes e organismos, calquera que sexa a súa forma xurídica, dependentes ou controlados directa ou indirectamente por aquelas.

¹¹ Precisamente estas tres mancomunidades declaran que a razón para xustificar a non rendición das súas contas xerais é non ter actividade. Con todo, e tal e como sinala o CCG, os artigos 209 e 212 do RD 2/2004, de 5 de marzo, establecen a necesidade de que todas as entidades locais presenten a súa conta xeral ata a súa disolución definitiva

¹² Comparando a base de datos do MHFP coa do Ministerio de MAETD, esta última recollería 3 máis: a mancomunidad de Allariz-Taboadela, a mancomunidad de Municipios de Arousa e mais a da Paradanta. En cambio, a base de datos do MHFP inclúe a mancomunidad de río Ouro, que xa non figura no MAETD.

completo da situación económico-financeira das mancomunidades pero, como se comprobará, hai importantes lagoas de información que dificultan ir máis aló.

Todas as entidades locais –do mesmo xeito que o resto das Administracións públicas– teñen o deber de render contas anualmente. O artigo 208 do [Real Decreto Legislativo 2/2004, de 5 de marzo, polo que se aproba o texto refundido da Lei Reguladora das Facendas Locais \(TRLRHL\)](#), establece que as entidades locais, á finalización do exercicio orzamentario, deberán formar a conta xeral, para comprobar a xestión económica, financeira, patrimonial e orzamentaria ([Vaquero, 2022b](#)).

Con todo, nas mancomunidades obsérvase un significativo grao de incumprimento e, ademais, isto é así desde hai moitos anos¹³. A modo de exemplo, no citado Informe sobre a rendición da conta xeral para as entidades locais do Consello de Contas de Galicia ([CCG, 2010](#)), indicábase que das 20 entidades locais que non enviaran esta información, 9 eran mancomunidades (22,5% do total).¹⁴ Tomando como referencia o mesmo Informe para o exercicio 2020, 14 entidades locais galegas (3,9%) non achegan esa información. A distribución é a seguinte: 3 son entidades locais menores e 11 son mancomunidades (Augas de Rúa-Petín, Augas dos Concellos de Carnota e Muros, Comarca Compostela, Concellos da Serra do Barbanza, Intermunicipal Voluntaria da Baixa Limia, Ribeira Sacra, Servizo Recollida de Residuos Sólidos Urbanos de Pontevedra e Sanxenxo, Terras do Navea-Bibeí, Vales do Ulla e Limia e Xallas-Tines-Tambre).

Ademais, o CCG sinala que hai varias mancomunidades que seguen pendentes de entregar as contas xerais doutros exercicios: 11 de 2019 e 2018, 12 de 2017 e 10 do 2016. Ao cabo, o CCG indica importantes niveis de reiteración na falta de cumprimento.¹⁵ Das 11 mancomunidades que non renderon contas para o exercicio 2020, 9 (Augas de Rúa-Petín, Augas dos Concellos de Carnota e Muros, Comarca de Compostela, Comarca de Fisterra, Intermunicipal Voluntaria da Baixa Limia, Ribeira Sacra, Servizos Vertedoiros de Residuos Sólidos Urbanos, Terras do Navea-Bibeí e Xallas-Tines-Tambre) incumpren desde hai varios exercicios esta obrigaón, tendo pendente de entregar as conta xerais dos catro últimos anos. Ademais, Vales do Ulla e Umia (2019 e 2020) e Concellos da Serra de Barbanza (2020) teñen pendente algúns exercicios.

No entanto, as 11 mancomunidades que inicialmente non achegan información quedarían reducidas a 7 se se tivese en conta que hai 3 (Intermunicipal Ribeira Sacra, Intermunicipal Voluntaria da Baixa Limia e Xallas-Tines-Tambre) que declaran non ter actividade desde 2005 e mais que a do Río Ouro xa está disolta.¹⁶ Con todo, o anterior non debese ser causa desta falta de entrega de contas ao CCG. A [Táboa 5](#) resume o grao de incumprimento das entidades locais nos últimos anos, comprobándose como o nivel de incumprimento das mancomunidades oscila entre o 79% (2020) e o 92% (2019) da totalidade das entidades locais que non remitiron as contas xerais ao CCG.

¹⁴ En 2010, un total de 20 entidades (5,1% do total) non lle remitiron ao CCG a conta do exercicio, https://www.ccontasgalicia.es/sites/consello_de_contas/files/contents/documents/2010/162_D_Informe_Conta_Xeral_Entidades_Locais_2010_G.pdf

¹⁵ No artigo 25 da Lei do CCG sinálase que as entidades locais deberán remitir as contas de cada exercicio directamente ao CCG, sendo a data límite o 15 de outubro de ano seguinte ao que se refiren as contas (artigo 233 do TRLRHL).

¹⁶ Con todo, as tres primeiras mancomunidades seguen figurando en 2022 na base de datos do MAETD.

Táboa 5. Entidades locais que non remiten a conta xeral ao CCG (2017-2020)

	2017	2018	2019	2020
Concellos de 5.001 a 10.000 habitantes	0	0	0	0
Concellos de menos de 5.000 habitantes	1	0	0	0
Entidades locais menores	1	1	1	3
Mancomunidades	10	10	10	11
Total	12	11	11	14
Mancomunidades/Total	83%	91%	92%	79%

Fonte: CCG (2022).

A **Táboa 6** resume a rendición de contas das entidades locais en Galicia, e nela compróbase como só o 50% das mancomunidades lle remitiron ao CCG, para o informe de 2020, as súas contas en prazo (67,7% se se considera a totalidade das remitidas). Polo tanto, o 32,4% das mancomunidades municipais de Galicia non presentou a súa conta xeral. Mesmo se só se consideran as mancomunidades “operativas”, a porcentaxe de cumprimento sería do 76,7%, manténdose unha porcentaxe de non remisión elevada (Vaquero, 2022a). En consecuencia, é necesario que os concellos que integran as mancomunidades se responsabilicen de presentar esta información ante o CCG, da mesma forma que o fan das súas contas municipais. Este sería un primeiro paso para que a cidadanía, que é a receptora final dos servizos e das obras que prestan as mancomunidades, puidese ter unha completa información económica destas entidades.

Táboa 6. Detalle da rendición de contas ao CCG no exercicio fiscal 2020

	Censo	Porcentaxe en prazo	Porcentaxe fóra de prazo	Porcentaxe total remitidas	Porcentaxe total non remitidas
Concellos	313	77,9	22,1	100	0,0
Deputacións	4	100	0,0	100	0,0
Entidades locais menores	9	33,3	33,3	66,7	33,3
Mancomunidades	34	50	17,6	67,6	32,4
Total	360	74,4	21,7	96,1	3,9

Fonte: CCG (2022).

Para corrixir esta falta de incumprimento na rendición de contas, o Tribunal de Contas (TC) recomendou a elevación das multas. A actual pinza (fixada en 1988) entre 60,1 e 905,52 euros (artigo 30 da Lei 7/1988, de 5 de abril, de Funcionamento do Tribunal de Contas), esixe unha actualización.¹⁷ Con todo, o TC é consciente de que a mera elevación da contía

¹⁷ A modo de exemplo, no Informe número 1074 sobre as actuacións do TC para promover no ámbito local a rendición de contas, relativo ao período 2007-2013, sinalase que en 2011 o Pleno do TC estableceu un total de 36 multas a responsables de entidades locais por un importe entre 300,52 e 901,52 euros; de todos eles, había 13 sancións reiteradas, <https://www.tcu.es/repositorio/beef3ff7-afeb-4ac9-a4ef-a97b753df91f/11074.pdf>.

sancionadora podería non ser un instrumento suficiente para lograr un maior grao de cumprimento. Por iso tamén postula outras medidas, como reducirles a participación nos tributos do Estado a aquelas entidades locais que non cumbran. O TC sinala que, a través da LRSAL, ás entidades locais incumpridoras co Tribunal de Contas, ou co órgano territorial do control de contas –en Galicia, o CCG¹⁸–, e en relación coa información recollida no artigo 212.5 do [RD 2/2004, de 5 marzo](#), poderáselles reter o importe das entregas a conta e, se é o caso, a Participación dos Ingresos do Estado (PIE) ata que cumbran coa citada obrigaçión. Adicionalmente, o artigo 28 p) da [Lei 19/2013, de 9 de decembro, de Transparencia, Acceso á Información Pública e Bo Goberno](#), cualifica como moi grave a non rendición de contas¹⁹.

Galicia, xunto con outras CC.AA. como a Comunidade de Madrid, Canarias, Aragón ou a Comunidade Valenciana–que son precisamente aquelas onde o grao de cumprimento de presentación da información é maior por entidades locais ([Vaquero, 2022b](#))–, ten unha normativa autonómica que impide o acceso a axudas e subvencións públicas se non se cumpre coa rendición de contas.

Mesmo se podería ir máis aló e valorar a posibilidade– como ocorre nas Illas Canarias de reterlles aos entes locais incumpridores unha porcentaxe dos ingresos achegados desde o Goberno autonómico. Esta potencial medida, de aplicarse, afectaría á dotación do Fondo de Cooperación Local (FCL); con todo, e do mesmo xeito que sucede co PIE, non atanguería ás mancomunidades, ao non ser beneficiarias destas cantidades, aínda que si sería de utilidade, por exemplo, para mellorar os cocientes de cumprimento dos concellos ([Vaquero, 2022b](#)). En consecuencia, sería recomendable atopar algunha outra vía que si fose aplicable ás mancomunidades de municipios incumpridoras.

Finalmente, é preciso sinalar que o non cumprimento das mancomunidades pode deberse á escaseza de medios técnicos e humanos e non tanto a unha vontade de incumprir; por iso é polo que será necesario un maior grao de profesionalización das mancomunidades, contando, por exemplo, con funcionarios públicos de nivel superior na súa xestión ([Vaquero, 2022b](#)). Por tanto, en lugar de centrar as actuacións en medidas sancionadoras, quizais sexa máis recomendable dotar ás mancomunidades de persoal técnico cualificado.

Polo que respecta á análise dos gastos e ingresos das mancomunidades, e do mesmo xeito que sucede cos concellos e deputacións, aquelas teñen obrigaçión de lle facilitar información económica ao MHFP. Como foi indicado, neste estudo utilizouse información de ingresos e gastos liquidados do último exercicio dispoñible.

No rexistro do MAETD figuran dadas de alta en Galicia 38 mancomunidades, mentres que na base de datos económica do MHFP hai 36. De todas elas, só figura información económica de gastos e ingresos liquidados (clasificación económica e funcional) en 21 mancomunidades, o que significa que se carece de información doutras 15 entidades (un grao de incumprimento do 41,6%). Sen dúbida, sería necesario contar con información completa para coñecer debidamente o funcionamento destas institucións.

A [Táboa 7](#) permite avaliar o grao de cumprimento da presentación de información económica das entidades locais no MHFP. De novo, a maior parte das entidades que non presentan información son mancomunidades, tanto en termos absolutos como relativos. O

¹⁸ As entidades locais no ámbito territorial de Galicia teñen a obrigaçión de renderlles as súas contas anuais tanto ao TC como ao CCG, quedando suxeitas á fiscalización de ambas as institucións.

¹⁹ [Artigo 28 p\) da Lei 19/2013](#): “O incumprimento da obrigaçión de render contas regulada no artigo 137 da Lei 47/2003, de 26 de novembro, Xeral Orzamentaria, ou outra normativa orzamentaria que sexa aplicable”.

anterior non é algo puntual, senón sistemático, e reforza os resultados obtidos a partir dos do censo de mancomunidades do CCG.

Táboa 7. Entidades locais sen información económica no MHFP (2016-2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Concellos de 5.001 a 10.000 habitantes	1	3	2	2	1
Concellos de menos de 5.000 habitantes	4	7	7	6	8
Entidades locais menores	1	4	5	3	3
Mancomunidades	14	14	15	17	15
Total	20	28	29	28	27
Mancomunidades / Total	70%	50%	52%	61%	56%

Fonte: MHFP (2022).

En relación cos gastos (Táboa 8), é patente unha forte heteroxeneidade por capítulos no tocante ao gasto non financeiro. Os gastos de persoal supoñen un abanico que vai entre o 1,6% da Mancomunidad dos Concellos da Serra do Barbanza e o 93,0% da Mancomunidad da Terra Chá. En canto aos gastos correntes en bens e servizos, tamén se observan importantes diferenzas, oscilando entre o 7,0% da Mancomunidad da Terra Chá e o 92,6% da Mancomunidad de Concellos do Morrazo. Estes resultados poden ser consecuencia de como se realice a prestación do servizo. Se se fai directamente, o peso do gasto recae no capítulo de persoal. Pola contra, se se presta a través de terceiros, incrementase o capítulo de gastos correntes en bens e servizos. Tamén depende do tipo de servizo que se preste. Non é igual, por exemplo, a recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos—que non sempre se fai con medios propios e que require un importante orzamento—, que a atención turística, que adoita contar con persoal propio e presenta un custo moito menor.

O resto dos capítulos, excepto investimentos reais, que incluírían a adquisición ou creación de novos equipamentos, infraestruturas ou bens por parte da mancomunidad, e salvo para certos casos (Mariña Lucense, Intermunicipal do Ribeiro, Turística dos Municipios do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro e Mancomunidad do Salnés), ten un peso testemuñal. En resumo, as mancomunidades en Galicia prestan especialmente servizos e marxinalmente realizan obras públicas, de aí o escaso peso dos investimentos reais. Este último tipo de actividades adoita realizarse a través das deputacións provinciais, que dispoñen de máis medios materiais e/ou humanos para a súa realización.

Táboa 8. Peso relativo dos capítulos de gasto das mancomunidades en Galicia (2020)

Mancomunidad	Gastos de persoal/GnF	Gastos correntes en bens e servizos/GnF	Gastos financeiros/GnF	Transferencias correntes/GnF	Investimentos reais/GnF
Mc. Área Intermunicipal de Vigo	71,3%	24,8%	0,0%	3,9%	0,0%
Mc. do Baixo Miño	54,5%	45,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Mc. da Comarca do Carballiño	85,7%	13,4%	0,5%	0,0%	0,4%
Mc. da Comarca de Ordes	42,2%	55,5%	0,1%	2,2%	0,0%
Mc. da Comarca de Ourense	45,7%	54,2%	0,2%	0,0%	0,0%

Mancomunidade	Gastos de persoal/GnF	Gastos correntes en bens e servizos/GnF	Gastos financeiros/GnF	Transferencias correntes/GnF	Investimentos reais/GnF
Mc. da Comarca de Verín	46,9%	50,7%	0,0%	2,3%	0,0%
Mc. dos Concellos da Comarca de Ferrol	15,8%	73,6%	0,0%	9,3%	1,3%
Mc. dos Concellos do Morrazo	2,8%	92,6%	1,5%	1,7%	1,3%
Mc. dos Concellos do Tambre	76,1%	23,9%	0,0%	0,0%	0,0%
Mc. dos Concellos Galegos do Camiño Francés	20,4%	79,3%	0,2%	0,0%	0,0%
Mc. dos Concellos da Serra do Barbanza	1,6%	89,2%	0,5%	0,0%	8,6%
Mc. do Salnés	36,0%	41,6%	0,0%	0,0%	22,5%
Mc. Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras	68,6%	30,5%	0,9%	0,0%	0,0%
Mc. Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro	45,6%	19,8%	0,0%	0,1%	34,5%
Mc. da Mariña Lucense	20,2%	45,0%	0,0%	0,0%	34,8%
Mc. Ría de Arousa-Zona Norte	11,1%	84,4%	0,0%	0,6%	3,9%
Mc. Santa Águeda	77,9%	21,7%	0,0%	0,0%	0,4%
Mc. da Terra Chá	93,0%	7,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mc. Terra de Celanova	76,0%	23,2%	0,8%	0,0%	0,0%
Mc. Terras do Deza	76,7%	23,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Mc. Turística dos Concellos do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro	30,6%	41,3%	0,0%	0,0%	28,1%

Fonte: elaboración propia a partir do MHFP (2022).

Notas: GnF (Gastos non Financeiros). En cor vermella figura a porcentaxe máis elevada, en cor verde a máis baixa.

A **Táboa 9** posibilita unha aproximación ao peso das principais fontes de ingresos das mancomunidades en relación cos ingresos non financeiros. O primeiro capítulo recollería a importancia relativa das taxas, prezos públicos e contribucións especiais pola realización dunha contraprestación da mancomunidade, o que significaría certo grao de autonomía tributaria, ao non depender dos ingresos por transferencias correntes.

Salvo casos moi concretos (Concellos da Serra do Barbanza, Salnés e Concellos do Morrazo), a maior parte das mancomunidades optan por utilizar marxinalmente, e mesmo por non empregar, esta vía de financiamento (Ría de Arousa-Zona Norte, Concellos do Tambre, Terra Chá, Concellos Galegos do Camiño Francés, Comarca de Verín, Santa Águeda, Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras, Baixo Miño, Área Intermunicipal de Vigo e Terras do Deza).

O capítulo de transferencias correntes, que recolle os ingresos doutras entidades para financiar o gasto corrente, é o que ten maior peso no financiamento das mancomunidades en Galicia. Son varias as mancomunidades que dependen integramente desta partida (Ría de Arousa-Zona Norte, Concellos do Tambre, Terra Chá, Concellos Galegos do Camiño Francés, Comarca de Verín, Santa Águeda, Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras, Baixo Miño, Áreas

Intermunicipal de Vigo e Mancomunidad de Terras do Deza). Só catro mancomunidades teñen unha participación das transferencias correntes por baixo do 60% (Concellos Serra do Barbanza, Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro, Salnés e Terras do Morrazo). O 81% das mancomunidades en Galicia dependen en máis dun 60% dos seus ingresos das transferencias correntes, isto é, apenas teñen capacidade propia para xerar os seus ingresos.

Polo que respecta aos ingresos das rendas do patrimonio das mancomunidades, agás dous casos (Concellos da Comarca de Ferrol e Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro) son practicamente nulos.

No entanto, a importancia relativa das transferencias correntes debe ser matizada. Dentro deste capítulo de ingresos, hai que diferenciar entre as entidades que achegan estes recursos. Non é o mesmo que os ingresos procedan dos concellos mancomunados que de subvencións da Xunta de Galicia ou das deputacións provinciais. De feito, as transferencias que reciben as mancomunidades intermunicipais dos concellos partícipes pódense entender como unha especie de “ingreso propio” (Vaquero, 2022a).

Táboa 9. Peso relativo por capítulos de ingresos das mancomunidades en Galicia (2020)

Mancomunidad	Taxas e outros ingresos/InF	Transferencias correntes/InF	Ingresos patrimoniais/InF
Mc. Área Intermunicipal de Vigo	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. do Baixo Miño	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. da Comarca do Carballiño	6,7%	93,3%	0,0%
Mc. da Comarca de Ordes	5,1%	94,9%	0,0%
Mc. da Comarca de Ourense	2,1%	97,9%	0,0%
Mc. da Comarca de Verín	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. dos Concellos da Comarca de Ferrol	1,9%	96,6%	1,5%
Mc. dos Concellos do Morrazo	62,9%	37,1%	0,0%
Mc. dos Concellos do Tambre	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. dos Concellos Galegos do Camiño Francés	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. dos Concellos da Serra do Barbanza	41,5%	58,5%	0,0%
Mc. do Salnés	32,8%	52,2%	0,0%
Mc. Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro	3,0%	48,2%	3,0%
Mc. da Mariña Lucense	2,0%	64,0%	0,0%
Mc. Ría de Arousa-Zona Norte	0,0%	100,0%	0,0%
Mc. Santa Águeda	0,2%	99,8%	0,0%
Mc. da Terra Chá	0,1%	99,9%	0,0%
Mc. Terra de Celanova	4,9%	95,1%	0,0%
Mc. Terras do Deza	0,0%	100,0%	0,0%

Mancomunidade	Taxas e outros ingresos/InF	Transferencias correntes/InF	Ingresos patrimoniais/InF
Mc. Turística dos Municipios do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro	3,1%	78,1%	0,0%

Fonte: elaboración propia a partir do MHFP (2022).

Notas: InF (Ingresos non financeiros). En cor vermella figura a porcentaxe máis elevada, en cor verde a máis baixa.

Do mesmo xeito que vimos coas partidas de gasto, a **Táboa 10** mostra, para o caso dos ingresos, a forte heteroxeneidade das mancomunidades municipais en relación co tipo de transferencias recibidas. A maior parte dos recursos atópase nas achegas realizadas polos concellos que conforman a mancomunidade. No entanto, hai unha elevada porcentaxe de mancomunidades que dependen, en boa medida, das transferencias da Xunta de Galicia (e, en menor medida, das deputacións provinciais) para poder xestionar os servizos que prestan. Hai catro mancomunidades cun grao de dependencia superior ao 50% dos seus ingresos non financeiros, cinco cun nivel de dependencia entre o 41% e o 49%, e tres entre o 25% e o 40%. Pola contra, noutras tres ese grao de dependencia é inferior ao 5% e só dúas non dependen de transferencias alleas aos concellos participantes.

Estes datos poñen en evidencia unha importante dependencia da discrecionalidade e/ou xenerosidade doutras Administracións públicas, especialmente da Xunta de Galicia. Iso tradúcese nunha clara falta de autonomía financeira das mancomunidades municipais. É máis, poderíase pensar que, se o *leitmotiv* da creación das mancomunidades é axuntar esforzos para a realización de programas conxuntos, estes deberían ser practicamente autofinanciables coas achegas dos municipios que conforman a mancomunidade, e non grazas ás axudas de entidades alleas. O anterior mesmo esixe un maior nivel de transparencia dos recursos recibidos por este tipo de entidades, algo que como vimos non se produce. E todo isto a pesar das recomendacións sinaladas pola FEMP para mellorar a xestión das mancomunidades.

Táboa 10. Distribución das transferencias correntes en función da súa orixe das mancomunidades en Galicia (2020)

Mancomunidade	TC de la CA/InF (1)	TC de EELL/InF (2)	TC Diputaciones/InF (3)	(1)+(2)	(1)+(3)
Mc. Área Intermunicipal de Vigo	48%	52%	0%	100%	48%
Mc. Baixo Miño	3%	97%	0%	100%	3%
Mc. Comarca do Carballiño	60%	33%	5%	93%	65%
Mc. Comarca de Ordes	51%	44%	7%	95%	58%
Mc. Comarca de Ourense	48%	50%	1%	98%	49%
Mc. Comarca de Verín	45%	55%	3%	100%	48%
Mc. Concellos Comarca de Ferrol	10%	86%	8%	96%	18%
Mc. Concellos do Morrazo	1%	36%	0%	37%	1%
Mc. Concellos do Tambre	0%	100%	0%	100%	0%
Mc. Concellos Galegos do Camiño Francés	70%	30%	0%	100%	70%
Mc. Concellos da Serra do Barbanza	0%	59%	8%	59%	8%
Mc. do Salnés	30%	22%	0%	52%	30%
Mc. Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras	42%	58%	2%	100%	44%

Mancomunidad	TC de la CA/InF (1)	TC de EELL/InF (2)	TC Diputaciones/InF (3)	(1)+(2)	(1)+(3)
Mc. Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro	13%	35%	0%	48%	13%
Mc. Mariña Lucense	32%	32%	0%	64%	32%
Mc. Ría de Arousa-Zona Norte	35%	65%	21%	100%	56%
Mc. Santa Águeda	17%	83%	3%	100%	20%
Mc. da Terra Chá	25%	75%	0%	100%	25%
Mc. Terras do Deza	0%	100%	0%	100%	0%
Mc. Turística dos Municipios do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro	2%	49%	0%	51%	2%
Mc. Terra de Celanova	35%	57%	7%	92%	42%

Fonte: elaboración propia a partir do MHFP (2022).

Notas: En cor vermella figura a porcentaxe máis elevada, en cor verde a máis baixa; TC (Transferencias Correntes); CA (Comunidade Autónoma); EELL (Entidades Locais); InF (Ingresos non financeiros).

6. CONCLUSIÓNS

As mancomunidades de municipios configúranse como entidades locais de carácter potestativo para a execución en común de obras e servizos da súa competencia, que poden xerar importantes economías a escala, especialmente naqueles municipios que polo seu pequeno tamaño poboacional presentan importantes limitacións para poder prestar os servizos recolleitos no artigo 26 da LBRL.

En Galicia as mancomunidades de municipios foron a iniciativa de maior impacto de coordinación local, tanto polo seu número como pola elevada porcentaxe de municipios mancomunados. Aínda que existen outras fórmulas asociativas como os consorcios, as entidades comarcais ou os convenios intermunicipais, os municipios galegos optaron, en maior medida, pola primeira das fórmulas asociativas sinaladas.

A maior flexibilidade destas entidades, que permite a súa creación entre os concellos interesados –sen necesidade de contar con outras Administracións públicas– e a posibilidade de formar parte (ou deixar de facelo), ademais da non necesidade de contigüidade territorial, fomentaron a súa utilización. No entanto, non é menos certo que as diferentes normativas, tanto estatal como autonómicas, establecen procedementos exhaustivos para a súa creación, modificación e disolución, polo que na práctica non resulta tan sinxelo optar por esta vía supramunicipal.

Aínda que as mancomunidades municipais se configuran nominalmente como instrumentos que buscan xestionar mellor os servizos locais, presentan resultados mellorables na rendición de contas. En consecuencia, e do mesmo xeito que para o resto das administracións locais é necesario esixir responsabilidades no funcionamento das mancomunidades en Galicia, algo que cobra moita máis relevancia se se ten en conta as importantes subvencións e axudas que lles concede a Xunta de Galicia a estas entidades.

Só o 50% das mancomunidades en Galicia lle remitiron ao CCG as súas contas en prazo para o exercicio 2020, porcentaxe que ascendería ao 67,6% se se considera a totalidade das remitidas. O 32,4% das mancomunidades intermunicipais de Galicia non presentou ante o CCG a súa conta xeral e, ademais, detéctanse incumprimentos sistemáticos.

Algunhas mancomunidades declaran non ter actividade, ou atoparse en proceso de disolución, para non presentar as súas contas. Non obstante, isto non é razón suficiente. O CCG sinala que a regulación que establece a súa esixencia resulta insuficiente, sendo necesaria unha modificación normativa para garantir que todas as entidades locais, e especialmente as mancomunidades, cumpran co deber de render a conta xeral. Precisamente, no Informe da conta xeral das entidades locais de 2020 do CCG sinálase que no plan de traballo para o exercicio 2022 está previsto un informe específico sobre as mancomunidades intermunicipais en Galicia. Este documento permitiría contar cunha referencia moito máis actualizada que a última publicada pola FEMP, que é de 2012 e, ademais, centrada na casuística galega.

As diferenzas en función do organismo que recompila a información tampouco axudan a mellorar a transparencia das mancomunidades. A partir dos datos do rexistro de entidades locais do MAETD, figuran dadas de alta en Galicia 38 mancomunidades (34 segundo o censo do CCG). Considerando a información do MHFP, só figura información económica de gastos e ingresos (clasificación económica e funcional) de 21 mancomunidades para Galicia en 2020. Isto significa que se carece de información económico-financeira doutras 15 mancomunidades recollidas na web do MHFP (dun total de 36).

A partir da información dispoñible do MHFP, constátase unha forte heteroxeneidade das mancomunidades en Galicia con relación ao tipo de transferencias recibidas. O maior peso relativo atópase naquelas de procedencia municipal, o cal é obvio, xa que precisamente son os municipios os que deciden crear a mancomunidade e achegar os seus recursos. Con todo, hai unha elevada porcentaxe de mancomunidades intermunicipais que depende en gran medida, para o seu funcionamento e mesmo para a súa supervivencia, das transferencias da Xunta de Galicia. En concreto, comprobouse que hai catro mancomunidades cun grao de dependencia financeira doutras Administracións públicas distintas dos concellos superior ao 50% dos seus ingresos non financeiros, cinco cun nivel de dependencia entre o 41% e o 49%, e tres entre o 25% e o 40%.

Finalmente, é preciso sinalar dúas cuestións. En primeiro lugar, o estudo que se presenta só analiza algúns elementos relacionados co grao de cumprimento e coa estrutura dos gastos e ingresos das mancomunidades, como exercicio seminal de reflexión para abordar, con máis detalle, o estudo económico destas entidades locais en futuras investigacións. En segundo lugar, é preciso remarcar a necesidade de contar con información completa para poder alcanzar o obxectivo anterior. Pouco se sabe dos ingresos e gastos de moitas destas mancomunidades nin de como xestionan os fondos que reciben desde outras Administracións públicas. Sen dúbida, superar esta deficiencia contribuiría a xustificar a necesidade deste tipo de entidades locais ante a cidadanía e a orientar liñas de actuación que facilitasen o seu maior desenvolvemento como solución ao reducido tamaño da planta local da nosa Comunidade Autónoma.

Agradecementos

O autor agradece os valiosos comentarios e recomendacións dos avaliadores e da editora. Unha versión preliminar deste artigo circulou como nota do observatorio da Red Localis (www.redlocalis.com).

Bibliografía

- Almeida Cerredá, M. (2013). La reforma de la planta, estructura competencial, organización y articulación de la Administración local. En Díez Sánchez, J. J. (coord.) *La planta del Gobierno local*, (pp. 61-122). Fundación Democracia y Gobierno Local.
- Arauz Salmerón, J. J. (2020). "Las mancomunidades de municipios en España: Un balance de 35 años". *Revista Iberoamericana de relaciones intergubernamentales*, 2, 1-33. <https://redibrig.es/wp-content/uploads/2022/02/RIBRIG-2021-ARAUZ.pdf>
- Bayona Roca, A. (2012). La planta municipal: análisis y propuestas para hacer más eficiente el gobierno municipal en el Estado autonómico. *Elementos para un debate sobre la Reforma Institucional de la Planta Local en el Estado Autonómico. Documento técnico*, (pp. 221-247). Fundación Democracia y Gobierno Local. <http://hdl.handle.net/10873/1329>
- Carta Europea de Autonomía Local. Feita en Estrasburgo o 15 de outubro de 1985, BOE número 47, de 27 de febreiro de 1989. [https://www.boe.es/eli/es/ai/1985/10/15/\(1\)/con](https://www.boe.es/eli/es/ai/1985/10/15/(1)/con)
- Chinchilla Peinado, J. A. (2014). Las mancomunidades de municipios tras la Ley de racionalización y sostenibilidad de la Administración Local. En Carrillo Donaire, J. A. & Navarro Rodríguez, P. (coord.): *La reforma del Régimen Jurídico de la Administración Local: El nuevo marco regulatorio a la luz de la Ley de racionalización y sostenibilidad de la Administración Local* (pp.265-300). Wolters Kluwer.
- Consello de Contas de Galicia (2010). *Informe de fiscalización da conta xeral das entidades locais de Galicia*, exercicio 2010. https://www.ccontasgalicia.es/sites/consello_de_contas/files/contents/documents/2010/162_D_Informe_Conta_Xeral_Entidades_Locais_2010_G.pdf
- Consello de Contas de Galicia (2022). *Informe de fiscalización da conta xeral das entidades locais de Galicia*, exercicio 2020. https://www.ccontasgalicia.es/sites/consello_de_contas/files/contents/documents/2020/G01-1602022_01_D_Informe_F_C_XI_Comunidade_Autonoma_2020_G.pdf
- de Diego Gómez, A. & Vaquero García, A. (2016). *Redimensionamiento de la planta local: Retos frente al minifundismo en Galicia*, Documento 5/2016 Red Localis. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.30277.24803>
- Durán García, F.J. (2019). Autonomía municipal y despoblación rural en España. En Ortega Burgos, E., Terol Gómez, R. (Eds.): *Actualidad administrativa*, (pp.139-149). Tirant lo Blanch.
- Durán García, F. J. (2020). Mancomunidades integrales en Extremadura: estrategia, trayectoria y revisión. *Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica*, (14) 161-179. <https://doi.org/10.24965/reala.i14.10825>
- Federación Española de Municipios y Provincias, FEMP (2012). *Radiografía actual de las mancomunidades en España. Las mancomunidades y otras formas de asociación voluntaria*

de municipios de ámbito territorial. <http://femp.femp.es/files/566-2706-archivo/Radriograf%20Mancomunidades%20en%20Espa%C3%B1a..pdf>

Federación Española de Municipios y Provincias, FEMP (2019) XII Pleno de la FEMP. *Resoluciones de la Comisión 1.* <http://www.femp.es/comunicacion/noticias/resoluciones-y-declaraciones-aprobadas-en-el-xii-pleno>

Instituto Galego de Estatística (2022). *Padrón Municipal de Habitantes.* https://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=es&codigo=0201001002

Ley 6/1985, do 24 de junio, del Consejo de Cuentas, BOE número 206, de 28 de agosto de 1985. <https://www.boe.es/eli/es-ga/l/1985/06/24/6/con>

Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen local, BOE número 80, de 3 de abril de 1985. <https://www.boe.es/eli/es/l/1985/04/02/7/con>

Ley 7/1988, de 5 de abril, de Funcionamiento del Tribunal de Cuentas, BOE número 84, de 7 de abril de 1998. <https://www.boe.es/eli/es/l/1988/04/05/7/con>

Ley 5/1997, de 22 de julio, de Administración Local de Galicia, BOE número 237, de 3 de octubre de 1997. <https://www.boe.es/eli/es-ga/l/1997/07/22/5>

Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno, BOE número 295, de 10 de diciembre de 2013. <https://www.boe.es/eli/es/l/2013/12/09/19>

Ley 27/2013, de 27 de diciembre, de racionalización y sostenibilidad de la Administración Local. BOE número 312, de 30 de diciembre de 2013. <https://www.boe.es/eli/es/l/2013/12/27/27/con>

Martínez Lacambra, A. (2003). *Las mancomunidades como modelo asociativo para la gestión de servicios públicos.* Dyckinson.

Ministerio de Asuntos Económicos y Transformación Digital (2022). *Datos del registro de Entidades Locales.* <https://ssweb.seap.minhap.es/REL/frontend/inicio/mancomunidades>

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2022). *Oficina virtual para la coordinación financiera con las entidades locales.* <https://www.hacienda.gob.es/es-ES/Areas%20Tematicas/Administracion%20Electronica/OVEELL/Paginas/OVEntidadesLocales.aspx>

Ministerio de Política Territorial (2009). *Estudio sobre el Registro de Entidades Locales.* https://www.hacienda.gob.es/Documentacion/Publico/SGT/CATALOGO_SEFP/219_Estudio-Registro-Entidades-Locales-INTERNET.pdf

Real Decreto 2568/1986, de 28 de noviembre, Reglamento de Organización, Funcionamiento y Régimen Jurídico de las Entidades Locales, BOE número 305, de 22 de diciembre de 1986. <https://www.boe.es/eli/es/rd/1986/11/28/2568>

Real Decreto Legislativo 2/2004, de 5 de marzo, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Reguladora de las Haciendas Locales, BOE número 59, de 9 de marzo de 2004. <https://www.boe.es/eli/es/rdlg/2004/03/05/2/con>

Riera Figueras, P., Hass, C., Amer Capdevilla, C. & Vilaplana, V. (2005). Las mancomunidades en España. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, (39), 151-176. <https://bage.age-geografia.es/ojs/index.php/bage/article/view/502>

Vaquero García, A. (2022a). Elementos a mejorar en el funcionamiento de las mancomunidades intermunicipales en Galicia. *Nota 20 del observatorio de Red Localis*. <https://api.foroeconomicodegalicia.es/uploads/REDLOCALIS/originals/bea18d3a-4b20-40cf-b468-ed650760263d.pdf>

Vaquero García, A. (2022b). Rendición de cuentas por las entidades locales gallegas ¿En qué podemos mejorar? *Nota 21 del observatorio de Red Localis*. <https://api.foroeconomicodegalicia.es/uploads/REDLOCALIS/originals/3a83f904-46d2-442b-838e-199da7ca53d1.pdf>

Zamora Roselló, M.R. (2013). La reestructuración de la planta del gobierno local y las mancomunidades de municipios en Díez Sánchez, J. (coord.) *La planta del gobierno local*. (pp. 139-150). Fundación Democracia y Gobierno Local.

Apéndices

ANEXO

Táboa 11. Mancomunidades e municipios asociados na provincia da Coruña

Mancomunidad	Municipios asociados
Mc. de municipios da área de Santiago de Compostela	Ames, Boqueixón, Brión, Dodro, Padrón, O Pino, Rois, Santiago de Compostela, Teo, Touro e Vedra
Mc. de municipios da área da Coruña	Arteixo, Bergondo, Betanzos, Cambre, Carral, A Coruña, Culleredo, Oleiros e Sada
Mc. da Ría de Arousa-Zona Norte	Boiro, A Pobra do Caramiñal, Rianxo e Ribeira
Mc. da Comarca de Fisterra	Cee, Corcubión, Dumbría, Fisterra e Muxía
Mc. da Comarca de Compostela	Ames, Boqueixón, Brión, Santiago de Compostela, Teo, Val do Dubra e Vedra
Mc. de Auga dos Concellos de Carnota e Muros	Carnota e Muros
Mc. dos Concellos da Comarca de Ferrol	Ames, Cabanas. Cedeira, Fene, Ferrol, Mugar dos, Narón, Neda e Valdoviño
Mc. dos Concellos do Tambre	Baña e A Negreira
Mc. dos Concellos da Serra do Barbanza	Brión, Carnota, Lousame, Muros, Noia e Porto do Son
Mc. dos Municipios da Comarca de Ordes	Cerceda, Frades, Mesía, Ordes, Oroso, Tordoia e Trazo

Mancomunidade	Municipios asociados
Mc. de Xallas-Tines-Tambre	A Baña, Carnota, Mazaricos, Muros, Negreira, Outes e Santa Comba

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do [MAETD \(2022\)](#).

Táboa 12. Servizos prestados polas mancomunidades na provincia da Coruña

Mancomunidade	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
Mc. de Municipios da área de Santiago de Compostela	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√																
Mc. de Municipios da área da Coruña	√								√	√			√	√	√	√	√												
Mc. da Ría de Arousa-Zona Norte												√						√											
Mc. Comarca de Fisterra	√																												
Mc. da Comarca de Compostela	√									√			√	√				√	√	√	√	√	√	√	√	√			
Mc. de Auga dos Concellos de Carnota e Muros	√																												
Mc. dos Concellos da Comarca de Ferrol	√						√		√				√		√	√	√		√	√	√					√	√	√	
Mc. dos Concellos do Tambre																	√												√
Mc. dos Concellos da Serra do Barbanza																	√												
Mc. dos Municipios da Comarca de Ordes	√	√	√				√	√	√	√			√							√	√			√		√	√		
Mc. de Xallas-Tines-Tambre									√																				

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do [MAETD \(2022\)](#).

(1) Abastecemento de auga e saneamento de núcleos de poboación; (2) Asistencia sanitaria e social; (3) Asistencia técnica de enxeñaría, arquitectura, etc.; (4) Programas educativos; (5) Fomento de industrias; (6) Plan xeral e plans parciais de ordenación da Comarca; (7) Planificación de actividades de tempo libre; (8) Rede de comunicacións e reparación e conservación; (9) Servizo de matadoiro; (10) Servizo de transporte colectivo de viaxeiros, mercadorías e comunicacións en xeral; (11) Servizo telefónico e electricidade; (12) Servizos administrativos; (13) Servizos contra incendios; (14) Coordinación de plan de servizos e infraestrutura de servizos; (15) Praias; (16) Sanidade e ambulancias; (17) Recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos; (18) Fomento e explotación do turismo; (19) Coordinación de planificación urbanística; (20) Desenvolvemento de servizos sociais; (21) Plans de promoción económica, social ou de emprego; (22) Prevención da drogadicción, asistencia e reinserción de toxicómanos; (23) Promoción cultural e normalización lingüística; (24) Protección do medio ambiente; (25) Servizos de atención á

muller; (26) Policía local e protección civil; (27) Recadación de impostos municipais; (28) Mantemento de iluminación pública.

Táboa 13. Mancomunidades e municipios asociados na provincia de Lugo

Mancomunidad	Municipios asociados
Mc. de Concellos da Mariña Lucense	Alfoz, Barreiros, Burela, Cervo, Foz, Lourenzá, Mondoñedo, Oourol, A Pontenova, Ribadeo, Riotorto, Trabada, O Valadouro, O Vicedo, Viveiro e Xove
Mc. de Municipios da Terra Chá	Abadín, Castro de Rei, Cospeito, Outeiro de Rei e A Pastoriza
Mc. de Concellos Galegos do Camiño Francés	Arzúa, Melide, Monterroso, Palas de Rei, Paradelas, Pedrafita do Cebreiro, O Pino, Portomarín, Samos, Sarria e Triacastela

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

Táboa 14. Servizos prestados polas mancomunidades na provincia de Lugo

Mancomunidad	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
Mc. de Concellos da Mariña Lucense					√		√	√				√	√				√		√		√								
Mc. de Municipios da Terra Chá								√	√				√						√									√	
Mc. de Concellos Galegos do Camiño Francés								√										√			√								

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

(1) Abastecemento de auga e saneamento de núcleos de poboación; (2) Asistencia sanitaria e social; (3) Asistencia técnica de enxeñaría, arquitectura, etc.; (4) Programas educativos; (5) Fomento de industrias; (6) Plan xeral e plans parciais de ordenación da Comarca; (7) Planificación de actividades de tempo libre; (8) Rede de comunicacións e reparación e conservación; (9) Servizo de matadoiro; (10) Servizo de transporte colectivo de viaxeiros, mercadorías e comunicacións en xeral; (11) Servizo telefónico e electricidade; (12) Servizos administrativos; (13) Servizos contra incendios; (14) Coordinación de plan de servizos e infraestrutura de servizos; (15) Praias; (16) Sanidade e ambulancias; (17) Recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos; (18) Fomento e explotación do turismo; (19) Coordinación de planificación urbanística; (20) Desenvolvemento de servizos sociais; (21) Plans de promoción económica, social ou de emprego; (22) Prevención da drogadicción, asistencia e reinserción de toxicómanos; (23) Promoción cultural e normalización lingüística; (24) Protección do medio ambiente; (25) Servizos de atención á muller; (26) Policía local e protección civil; (27) Recadación de impostos municipais; (28) Mantemento de iluminación pública.

Táboa 15. Mancomunidades e municipios asociados na provincia de Ourense

Mancomunidad	Municipios asociados
Mc. de Municipios da Comarca de Verín	Cástrelo do Val, Cualedro, Laza, Monterrei, Oímbra, Verín e Vilardevós
Mc. de Augas Rúa-Petín	Petín e A Rúa
Mc. Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro	A Arnoia, Beade, Cenlle, Cortegada e Leiro
Mc. Intermunicipal Voluntaria de Santa Águeda	Amoeiro, Coles, A Peroxa e Vilamarín

Mancomunidade	Municipios asociados
Mc. Voluntaria de Municipios da Comarca da Limia	Baltar, Os Blancos, Calvos de Randín, Porqueira, Rairiz de Veiga, Sandiás, Sarreaus, Trasmiras, Vilar de Barrio, Vilar de Santos e Xinzo de Limia
Mc. Voluntaria dos Municipios da Comarca de Ourense	Baños de Molgas, Esgos, Maceda, Nogueira de Ramuín, Paderne de Allariz, Parada de Sil, O Pereiro de Aguiar, San Cibrao das Viñas, Xunqueira de Ambía e Xunqueira de Espadanedo
Mc. de Allariz-Taboadela	Allariz e Taboadela
Mc. de Municipios da Comarca do Carballiño	Beariz, Boborás, O Irixo, Maside, Piñor, Punxín, San Amaro e San Cristovo de Cea
Mc. Intermunicipal Ribeira Sacra	Castro Caldelas, Esgos, Montederramo, Nogueira de Ramuín, Parada de Sil, O Pereiro de Aguiar, La Teixeira e A Xunqueira de Espadanedo
Mc. Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras	A Gudiña, A Mezquita, Riós e Vilariño de Conso
Mc. Intermunicipal Voluntaria da Terra de Celanova	Cartelle, Celanova, Gomesende, A Merca, Pontedevea, Quintela de Leirado, Ramirás e Vereá
Mc. Turística dos Concellos do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro	Boborás, O Carballiño, Leiro e Ribadavia
Mc. Voluntaria das Terras de Navea-Bibeí	Manzaneda, A Pobra de Trives e San Xoán de Río

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

Táboa 16. Servizos prestados polas mancomunidades na provincia de Ourense

Mancomunidade	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Mc. de Municipios da Comarca de Verín	√			√				√		√			√				√	√		√			√			√	√	
Mc. de Augas Rúa-Petín	√																											
Mc. Intermunicipal Voluntaria do Ribeiro							√					√	√				√	√		√			√		√	√		
Mc. Intermunicipal Voluntaria de Santa Águeda	√			√			√	√		√							√	√	√	√			√			√	√	
Mc. Voluntaria de Municipios da Comarca da Limia			√														√		√								√	
Mc. Voluntaria dos Municipios da Comarca de Ourense																	v			√	√						√	
Mc. de Allariz-Taboadela	√	√	√	√		√	√	√	√		√		√				√									√	√	
Mc. de Municipios da Comarca do Carballiño	√			√			√	√						√			√				√		√					
Mc. Intermunicipal Ribeira Sacra			√	√			√	√	√								√	√		√	√					√		

Mancomunidade	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Mc. Intermunicipal Voluntaria Conso-Frieiras	√		√					√		√			√					√		√			√				√	
Mc. Intermunicipal Voluntaria da Terra de Celanova		√					√		√				√				√	√		√				√		√	√	
Mc. Turística dos Concellos do Carballiño, Ribadavia, Boborás e Leiro																		√										
Mc. Voluntaria das Terras de Navea-Bibei			√	√			√	√	√								√	√						√		√	√	

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

(1) Abastecemento de auga e saneamento de núcleos de poboación; (2) Asistencia sanitaria e social; (3) Asistencia técnica de enxeñaría, arquitectura, etc.; (4) Programas educativos; (5) Fomento de industrias; (6) Plan xeral e plans parciais de ordenación da Comarca; (7) Planificación de actividades de tempo libre; (8) Rede de comunicacións e reparación e conservación; (9) Servizo de matadoiro; (10) Servizo de transporte colectivo de viaxeiros, mercadorías e comunicacións en xeral; (11) Servizo telefónico e electricidade; (12) Servizos administrativos; (13) Servizos contra incendios; (14) Coordinación de plan de servizos e infraestrutura de servizos; (15) Praias; (16) Sanidade e ambulancias; (17) Recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos; (18) Fomento e explotación do turismo; (19) Coordinación de planificación urbanística; (20) Desenvolvemento de servizos sociais; (21) Plans de promoción económica, social ou de emprego; (22) Prevención da drogadicción, asistencia e reinserción de toxicómanos; (23) Promoción cultural e normalización lingüística; (24) Protección do medio ambiente; (25) Servizos de atención á muller; (26) Policía local e protección civil; (27) Recadación de impostos municipais; (28) Mantemento de iluminación pública.

Táboa 17. Mancomunidades e municipios asociados na provincia de Pontevedra

Mancomunidade	Municipios asociados
Mc. para o Servizo de Vertedoiro de residuos sólidos urbanos dos A yuntamentos de Pontevedra e Sanxenxo	Pontevedra e Sanxenxo
Mc. Terras de Pontevedra	Barro, Campo Lameiro, Cerdedo-Cotobade, A Lama, Marín, Poio, Ponte Caldelas, Pontevedra e Vilaboa
Mc. Voluntaria de Municipios de Arousa	Campo Lameiro, Cerdedo-Cotobade, A Lama, Marín, Poio, Ponte Caldelas, Pontevedra e Vilaboa
Mc. da Área Intermunicipal de Vigo	Baiona, Fornelos de Montes, Gondomar, Nigrán, Pazos de Borbén, O Porriño, Redondela, Salceda de Caselas, Salvaterra de Miño, Soutomaio e Vigo
Mc. de Concellos do Morrazo	Bueu, Cangas, Marín e Moaña
Mc. de Concellos do Val Miñor	Baiona, Gondomar e Nigrán
Mc. de Terras do Deza	Agolada, Lalín, Rodeiro, Silleda e Vila de Cruces
Mc. da Paradanta	Arbo, A Cañiza, Covelo e Crecente
Mc. do Salnés	Cambados, O Grove, A Illa de Arousa, Meaño, Meis, Ribadumia, Sanxenxo, Vilagarcía de Arousa e Vilanova de Arousa

Mancomunidade	Municipios asociados
Mc. Intermunicipal do Baixo Miño	A Guarda, O Rosal, Tomiño e Tui
Mc. Intermunicipal dos Vales do Ulla e Umia	Caldas de Reis, Catoira, Cuntis, Moraña e Valga

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

Táboa 18. Servizos prestados polas mancomunidades na provincia de Pontevedra

Mancomunidade	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Mc. para o Servizo de Vertedoiro de Residuos Sólidos Urbanos dos Concellos de Pontevedra e Sanxenxo																	√											
Mc. Terras de Pontevedra																		√										
Mc. Voluntaria de Municipios de Arousa									√																			
Mc. da Área Intermunicipal de Vigo	√			√		√				√		√	√	√			√					√	√	√		√		
Mc. de Concellos do Morrazo		√	√				√										√						√	√				
Mc. de Concellos do Val Miñor	√						√	√												√		√	√	√		√	√	
Mc. de Terras do Deza	√		√			√	√	√		√			√				√	√		√	√							
Mc. da Paradanta							√	√					√				√										√	
Mc. do Salnés	√		√				√	√									√	√		√						√		
Mc. Intermunicipal do Baixo Miño	√			√									√				√	√		√				√		√		
Mc. Intermunicipal dos Vales do Ulla e Umia	√		√						√								√	√		√	√					√		

Fonte: elaboración propia a partir do Rexistro de Entidades Locais do MAETD (2022).

(1) Abastecemento de auga e saneamento de núcleos de poboación; (2) Asistencia sanitaria e social; (3) Asistencia técnica de enxeñaría, arquitectura, etc.; (4) Programas educativos; (5) Fomento de industrias; (6) Plan xeral e plans parciais de ordenación da Comarca; (7) Planificación de actividades de tempo libre; (8) Rede de comunicacións e reparación e conservación; (9) Servizo de matadoiro; (10) Servizo de transporte colectivo de viaxeiros, mercadorías e comunicacións en xeral; (11) Servizo telefónico e electricidade; (12) Servizos administrativos; (13) Servizos contra incendios; (14) Coordinación de plan de servizos e infraestrutura de servizos; (15) Praias; (16) Sanidade e ambulancias; (17) Recollida e tratamento de residuos sólidos urbanos; (18) Fomento e explotación do turismo; (19) Coordinación de planificación urbanística; (20) Desenvolvemento de servizos sociais; (21) Plans de promoción económica, social ou de emprego; (22) Prevención da drogadicción, asistencia e reinserción de toxicómanos; (23) Promoción cultural e normalización lingüística; (24) Protección do

medio ambiente; (25) Servizos de atención á muller; (26) Policía local e protección civil; (27) Recadación de impostos municipais; (28) Mantemento de iluminación pública.